

6.12.2008

Akatemiaprofessori Ilkka Hanski

Hyvät marjaniemeläiset!

Itsenäisyys ja isänmaa ovat olleet meille suomalaisille tärkeitä asioita 91 vuotta, samalla tavalla kuin monille muille sellaisille kansoille, joilla on pitkä historia osana, ja enemmän tai vähemmän alistettuna osana, jotain toista valtiota. Meidän suomalaisten naapurikansoista poikkeava kieli ja kulttuuri ovat korostaneet itsenäisyyden ja isänmaan merkitystä, erityisesti itsenäisyyden alkuvuosikymmeninä, jolloin Suomi oli verraten eristynyt muista maista. Itsenäisyyden merkitys korostui valtavasti toisen maailmansodan jälkeen.

Meillä ihmisillä on helposti taipumus ajatella, että maailma on ollut ja on paljon vakaampi kuin mitä se todellisuudessa onkaan. On kuitenkin hyvä aina silloin tällöin pohtia, miten paljon suomalaisten elämä on pidemmän ajan kuluessa muuttunut, ja miten se tule varmasti muuttumaan myös tulevaisuudessa.

Suomen valtiollinen itsenäisyys on vain yhden vanhaksi eläneen ihmisen elämän mittainen. Aiempina vuosisatoina itsenäisyyttä ei ollut valtiollisessa mielessä, mutta eipä koko itsenäisyyden käsitteellä ollut merkitystä useimmille ihmisille muutenkaan, ei edes isänmaata ajateltu isänmaana koko Suomen mittakaavassa, useimpien ihmisten elämä oli rajoittunut muutaman sadan neliökilometrin kokoiselle alueelle, yhteen pitäjään. Tuo pitäjä oli siellä asuneiden ihmisten isänmaa. Itsenäisyyttä rajoittivat Ruotsin kuningaskunnan lait ja verot, mutta ennen muuta useimpien ihmisten elämä oli selviytymistä vaikeissa oloissa vuodesta toiseen. Jos siirrymme ajassa vielä useampia satoja vuosia taaksepäin, ei edes Ruotsin kuninkaasta ollut tietoa, tällöin suomalaiset asuttivat kotikontujaan täysin itsenäisinä. Ja tällaista on ollut suomalaisten elämä tuhansia vuosia, aina sen jälkeen kuin esi-isämme siirtyivät Suomen niemelle viimeisen jääkauden jälkeen, ehkä noin 7,000 tai 8,000 vuotta sitten. Jääkauden aikana täällä ei ollut muuta kuin jäätä, tässä Marjaniemenkin kohdalla jäätikön paksuus oli noin 2 kilometriä.

Suomen valtiollinen itsenäisyys on siis kovin nuorta perua eikä Suomi ole kokonaisuudessaan tuntunut kaikista suomalaisista isänmaalta sen pidempään. Suomalaisten isänmaallisuus muotoutui vähitellen, kunnes toinen maailmansota nosti itsenäisyyden ja isänmaallisuuden kaikkien suomalaisten ajatuksiin. Meille syntyi poikkeuksellisen vahva itsenäisyyspäivän perinne ja moninaiset itsenäisyyspäivän juhlat, jotka ovat säilyneet arvokkaina tilaisuuksina tähän päivään asti. Mutta vaikka juhlat ovat säilyneet vuosikymmeniä samoina, maailma on jatkanut muutostaan, ja niin on tosiasiallisesti muuttunut myös meidän suomalaisten itsenäisyys ja isänmaallisuus. Voidaankin kysyä, mikä merkitys itsenäisyydellä ja isänmaalla on tämän päivän Suomessa?

Suomi on muuttunut nopeasti niin taloudellisessa ja sosiaalisessa mielessä kuin myös luonnon ja ympäristön osalta. Mutta vielä suurempi muutos on tapahtunut meidän ihmisten liikkuvuudessa ja siinä miten me tämän vuoksi suhtaudumme Suomeen ja meitä ympäröivään maailmaan. Monet suomalaiset asuvat osan vuotta ulkomailla, tai ainakin käyvät lomalla ulkomailla, ja monilla on ulkomailla niin rakkaita paikkoja, että ne tavallaan kuuluvat tuon ihmisen isänmaahan. Minä palasin kaksi päivää sitten Madagaskarista Afrikassa, missä olen tehnyt ajoittain tutkimustyötä vuodesta 2002 lähtien. Madagaskar ei ole minun isänmaani siinä mielessä, että esi-isäni olisivat siellä eläneet, mutta se on monella muulla tavalla minulle yhtä tärkeä maa kuin Suomi, oikea isänmaani.

Vastaavasti meillä Suomessa on enenevässä määrin muualta tänne muuttaneita ihmisiä, joille Suomi ajan myötä ja viimeistään yhden sukupolven jälkeen tulee isänmaaksi. Näin isänmaamme kuva muuttuu, samalla tavalla kuin kaikkien muiden kansojen isänmaat.

Myös itsenäisyyden luonne ja merkitys ovat muuttuneet. Aiemmin itsenäisyys oli niin poliittista kuin taloudellista itsenäisyyttä, mutta näinhän ei ole asian laita enää. Me olemme kaikki saaneet oppia tämän syksyn aikana miten vähän itsenäinen Suomi on taloudellisessa mielessä. Viime vuosikymmenien politiikkaan on kuulunut niin Suomessa kuin muuallakin länsimaissa taloudellisen vapauden korostaminen ja pyrkimys ulottaa se maailmanlaajuiseksi. Suomi on säilynyt muodollisesti samalla tavalla itsenäisenä valtiona kuin aiempina vuosikymmeninä, mutta käytännössä tämän poliittisen itsenäisyyden merkitys ihmisten elämässä on vähentynyt.

Suomi on Euroopan Unionin jäsen, ja hyvä niin, useimmat meistä ovat sitä mieltä, että tämä on ollut ja on Suomelle hyvä ratkaisu. Meillä on edelleen muodollinen itsenäisyys, jota korostaa se, että Suomi ei kuulu sotilasliitto NATOOon. Tässäkin olen samaa mieltä kuin valtaenemmistö Suomen kansasta, hyvä että emme kuulu NATOOon, suomalaiset eivät halua tänne vieraiden maiden sotilaita emmekä me halua Lappia NATOOon sotaharjoitusten temmellyskentäksi.

Kuten jotkut teistä tietävät, minä olen ammatiltani biologi, tarkemmin sanoen ekologi, joka tutkii muiden lajien kuin ihmisen suhdetta ympäristöönsä, näiden muiden lajien kannanvaihtelua ja sen syitä, ja myös lajien evoluutiota, perinnöllisiä muutoksia lajeissa pitkän ajan kuluessa. Ihminen on tietysti monella tavalla aivan erityinen laji, eikä vähiten siksi, että meidän toimilla on nykyään valtavan suuri vaikutus muihin lajeihin, ympäristöön ja jopa maapallon ilmastoon. Mutta siltikin, ihminen on biologisen evoluution tuote siinä missä kaikki muutkin lajit.

Muilla lajeilla ei ole itsenäisyyspäivää, koska vain ihminen on poliittinen eläin, mutta on paikallaan huomata, että muilla lajeilla on isänmaa: niiden esi-isät ja esi-äidit ovat asuttaneet samoja seutuja sukupolvesta toiseen. Onpa vielä niinkin, että näiden lajien isänmaallisuus ei ole yhtään vähentynyt, toisin kuin meidän ihmisten isänmaallisuus, koska muut Suomen alkuperäiseen lajistoon kuuluvat lajit eivät käy lomamatkoilla Espanjassa tai Thaimaassa, eivätkä kauppamatkoilla Tallinnassa tai Tukholmassa. Ikävä kyllä monien lajien elämä niiden omassa isänmaassa on käynyt hyvin uhanalaiseksi meidän ihmisten toiminnan seurauksena, niiltä on häviämässä itsenäisyys sen kaikkein perustavanlaatuisimmassa merkityksessä, oikeutena olemassaoloon.

Minä soisin, että suomalaiseen isänmaallisuuteen kuuluisi myös meidän maamme luonnon ja ympäristön säilyttäminen sellaisina, että myös näiden muiden lajien elämisen ehdot täytyisivät. Tämä ei lopulta ole pois meiltä ihmisiltä, sillä elinvoimaisen ympäristön ja luonnon säilyttäminen koituu lopulta meidän oman sukumme, omien lastemme ja lastenlapsiemme parhaaksi.

Erityisen huolestunut olen Suomen metsien ja myös metsätalouden tilasta. Toisen maailmansodan jälkeen meidän suomalaisten hyvinvointia rakennettiin pitkälti metsien tehokkaalla hyödyntämisellä. Sodan jälkeen tähän oli todellista tarvetta. Maailma on sittemmin muuttunut aivan ratkaisevasti, mutta suomalaiseen politiikkaan on jäänyt pakonomainen tarve jatkaa vanhaa metsäpolitiikkaa, eikä vain jatkaa, vaan pyrkiä tehostamaan sitä entisestään. Oma käsitykseni on, että tämä on vahingollista menneeseen aikaan takertumista. Metsätalouden jatkuva kehittäminen massateollisuuden ehdoilla on haitallista ympäristön ja luonnon kannalta, mutta pidemmän ajan katsannossa massateollisuuden jääräpäinen tukeminen, kaikesta muusta piittaamatta, on haitallista myös taloudellisesti ja sosiaalisesti. Näyttää vain siltä, että meiltä puuttuvat sellaiset poliitikot, jotka uskaltaisivat katsoa tulevaisuuteen ja ryhtyä ajamaan sellaisia ratkaisuja, joilla metsät ja metsien

monipuolinen käyttö voisivat säilyä keskeisenä osana suomalaisten elämää myös tulevaisuudessa, niin kuin ne ovat olleet tuhansia vuosia aiemmin.

Hyvät marjaniemeläiset, minä olin iloinen saadessani kutsun tämän puheen pitämiseen. Minä kuulun siihen nykysuomalaisten enemmistöön, jolla ei ole minkäänlaista omakohtaista kokemusta sodista ja joilta siksi ehkä puuttuu se erityinen suhde itsenäisyyteen ja isänmaallisuuteen, joka sodat kokeneella sukupolvella on. Itsenäisyyden ja isänmaallisuuden merkitys ei kuitenkaan kumpua vain sodista, vaan itsenäisyyttä ja isänmaallisuutta on vaalittava jokapäiväisessä elämässä. Meidän tulee myös ymmärtää, että maailma on muuttunut ratkaisevasti viimeisten 50 vuoden aikana, enää ei ole paluuta entisenlaiseen itsenäisyyteen ja isänmaallisuuteen. Kolmesataa vuotta sitten eläneen suomalaisen elämä rajoittui yhteen pitäjään, sitten se laajeni vähitellen maakuntaan ja lopulta koko Suomeen. Nyt ihmisten kokemuspäiri on laajentunut koko maapallon mittakaavaan, ja itsenäisyyden ja isänmaallisuuden sisältö muuttuvat vastaavasti. Tämä on väistämätöntä. Tulevaisuuden suurimmat haasteet meille suomalaisille eivät rajoitu vain Suomen niemelle vaan meidänkin tulevaisuutemme riippuu niistä ratkaisuista, jotka koko ihmiskunta tavalla tai toisella tekee. Aiemmin oli tosiaan mahdollista laajentaa kokemuspäiriä yhdestä pitäjästä yhteen maakuntaan, sitten yhteen valtioon ja lopulta koko maapalloon. Mutta nyt on tullut raja vastaan, maapallolla on omat mittansa ja näitä rajoja ihmiskunta ei voi ylittää.

Toivotan kaikille oikein hyvää itsenäisyyspäivää.